

Alapjogi jogesetek – a strasbourgi Emberi Jogok Európai Bírósága

MOHÁCSI MÁTÉ¹

Az alábbi esetjogi szemle a 2018. január 1-je és március 15-e közötti időszakot öleli fel. Az Emberi Jogok Európai Bírósága (a továbbiakban: EJEB) ebben a periódusban az Emberi Jogok Európai Egyezményének (a továbbiakban: egyezmény) 8. és 10. cikkét érintő magyar ügyekben hozott határozatot: az ügyek gyermekek jogellenes elvitelével, továbbá a Faludy György özvegyét érintő sajtóperrel és a Magyar Kétfarkú Kutya Párt által készített „Szavazz érvénytelenül!” applikációval voltak kapcsolatosak.

A más országokat érintő szemlézett ügyek részben az egyezmény 6. cikkét (kínzás áldozatai által indított keresetek szükségképpeni joghatósággal történő tárgyalása harmadik országban; a 6. cikk alkalmazhatósága közbeszerzési jogvitákra), valamint 8. (őrizetbe vett szülők gyermekéről történő gondoskodási kötelezettség) és 10. cikkét (vallási érzületet sértő reklámkampány) érintették.

Fundamental Rights Cases – The European Court of Human Rights, Strasbourg

In the period between 1 January and 15 March 2018 the European Court of Human Rights heard two Hungarian cases concerning child abduction, as well as a complaint from the widow of György Faludy about the failure of the Hungarian courts to protect her reputation from defamatory statements, and a case concerning a sanction imposed on a political party (Magyar Kétfarkú Kutya Párt) who developed a mobile phone application whereby voters could post anonymous photographs of invalid ballot papers.

From cases against other countries, the present review provides summaries on complaints concerning the applicability of the “forum of necessity” principle in respect of non-pecuniary damage caused by the alleged acts of torture inflicted in a third country and the refusal of Swiss courts to examine a civil claim for compensation on that ground; an alleged failure to ensure that a fourteen-year old girl was looked after while her parents were held in police custody; and a fine imposed on a commercial company for running clothing advertisements depicting religious figures; and presents a shift in the Court’s case law concerning the applicability of Article 6 to call for tenders procedures.

1 Az e tanulmányban közöltek kizárólag a tájékoztatást és a figyelemfelkeltést célozzák, nem tekinthetők hivatalos állásfoglalásnak vagy hivatalos közlésnek, és semmilyen formában nem kötik az Emberi Jogok Európai Bíróságát.

Magyarország elleni ügyek

A magánélet tiszteletben tartásához való jog

A *Faludy–Kovács*-ügyben a 2006-ban elhunyt költő, Faludy György özvegye fordult a bírósághoz egy 2008-as interjú kapcsán, amelyben azt nyilatkozta: szeretne egy, az elhunyt költő és az ő véréből fogant gyermeket, ehhez pedig a költő unokájától kérne spermát, a béranyaságot pedig saját testvére vállalná. A *Blikk*ben megjelent interjút később átvette a *Helyi Téma*, kiegészítve a potenciális ondódonor nyilatkozatával, amely szerint neki esze ágában sincs közreműködni a tervben. A cikk egy olyan cím alatt jelent meg, amely szerint az özvegy Faludy emlékéen tapos, és mindent megtesz azért, hogy reflektorfénybe kerüljön.

E címet sérelmezve az özvegy pert indított a jóhírnévhez való joga megértése miatt. A hazai bíróságok első fokon helyt adtak a keresetnek, rámutatva, hogy már a pár életében is felmerült hasonló ötlet, mégpedig az amúgy is tabudöntőgető beállítottságú Faludy György részéről: mikor a pár örökbefogadási tervei meghiúsultak, a költő felvetette, hogy saját fiának kellene közreműködni a gyermek fogantatásában. Az elsőfokú bíróság úgy találta, hogy még ha maga az elképzelés bizzarr is, a logika szabályai alapján nem állítható, hogy ezzel az özvegy az elhunyt költő emlékéen taposott volna. A másodfokú bíróság és a Kúria azonban ezzel ellentétes álláspontra helyezkedtek: a Kúria a címben foglaltakat véleménynyilvánításnak (nem pedig ténymegállapításnak) értékelte és úgy találta, hogy az nem nélkülözött minden tényalapot, nem volt indokolatlanul bántó, sértő vagy lealacsonyító, ezért nem sértette a kérelmező emberi méltóságát.

Ez ellen az ítélet ellen a kérelmező a 8. cikkre hivatkozva az EJEB-hez fordult, amely az esetjogban kialakított szempontok mentén érdemben vizsgálta a panaszt, a következő megállapításokat téve:

Kiindulásként rámutatott, hogy a kérelmező – a költő özvegyeként és saját ismertsége okán is – közszereplő volt, számos korábbi alkalommal is tudatosan lépett a közvélemény elé, keresve a reflektorfényt, ebből következőleg egy átlagos magánszemélynél többet kellett eltűnnie a vele kapcsolatos megnyilatkozásokban.

A kifogásolt közlés tartalmát, formáját és következményeit illetően az EJEB egyetértett a hazai ítélettel, maga is úgy találta, hogy a szóban forgó cím az újságírónak a kérelmező terveivel kapcsolatos kritikai véleményét volt hivatott kifejezni, nem tartalmazott megalapozatlan tényállításokat és a provokatív kifejezőmód belefért a szerkesztői szabadságba. Továbbá, bár a tanúvallomások szerint meglehetősen le sújtotta a kérelmezőt ez a megnyilatkozás, a korábbi, reflektorfényben élt élet tágabb perspektívájába helyezve mégsem tartotta az EJEB a véleménynyilvánítást a kérelmező becsületére vagy pszichológiai integritására nézve különösen sérelmesnek.

Rámutatott továbbá, hogy a kérelmező saját maga tárta a cikk alapjául szolgáló információkat a sajtó elé, kielégítendő a közvélemény kíváncsiságát. Ezzel összefüggésben a bíróság nem tulajdonított különösebb jelentőséget annak, hogy a közlés vajon

mennyiben szolgálta közérdekű kérdéssel kapcsolatos legitim érdeklődés kielégítésének célját.

A fenti szempontok vizsgálata alapján az EJEK összességében arra a következtetésre jutott, hogy a hazai bíróságok megfelelően súlyozták az újságíró véleménynyilvánítási szabadságának és a kérelmező magánéletének tiszteletben tartásához fűződő érdekeket, és nem tartotta megállapíthatónak a 8. cikk sérelmét.

Az elmúlt időszakban további két, gyermekek jogellenes elvitelével kapcsolatos – tehát úgyszintén a 8. cikket érintő – ügy is az EJEK elé került.

Az *Edina Tóth*-ügyben² két magyar állampolgárságú, de az Egyesült Államokban házasságot kötött szülő elmérgesedett kapcsolata vezetett oda, hogy 2004 karácsonyán az apa az akkor még nem egészen kétéves fiukkal ismeretlen helyre távozott, és azt követően az anyának egy évtizeden keresztül nem sikerült kapcsolatba lépnie vele. Az anya által megindított válóperre illetékes bíróság 2006 januárjában ideiglenes intézkedéssel, majd 2007 februárjában a házasságot felbontó ítéletében is a kérelmezőnél helyezte el a gyermeket, számára kizárólagos szülői felügyeleti jogot biztosított, és a gyermek jogellenes elvitelére tekintettel az apának láthatási jogot sem adott. A fenti határozatokat azonban csak az apa ügygondnokának lehetett kézbesíteni, ő és a gyermek továbbra sem voltak fellelhetőek.

A válóperrel párhuzamosan büntetőeljárás is indult az apa ellen, amelynek keretében a rendőrség ugyan többször is igazoltatta őt, és ő többször is nyilatkozott a lakóhelyükről (két ízben egy soproni laccímet, majd később egy londoni címet megjelölve), de őrizetbe sosem vették. Később a nyomozást is megszüntették ellene bűncselekmény hiányában, mondván: a kiskorú elhelyezésének megváltoztatása csak szándékosan elkövethető bűncselekmény, és az apának nem volt tudomása a válóperben hozott ítéletről, és így arról sem, hogy a bíróság a gyermeket az anyánál helyezte el. Ugyanilyen okból a tartás elmulasztása miatti nyomozást is megszüntették ellene. Az apa ellen kiskorú veszélyeztetésének gyanújával is büntetőeljárás indult, a nyomozást azonban ebben a vonatkozásban is megszüntették, bizonyíték hiányában. 2013 júniusában a kérelmező szülei (az ismeretlen helyre vitt gyermek nagyszülei) hivatalos felszólító levelet kaptak a gyermek tankönyvdíjának befizetésére, ebből megtudták, hogy a gyermek egy soproni iskolába van beíratva. Ekkor kiskorú elhelyezésének megváltoztatása miatt újabb feljelentést tettek, a hatóságok azonban sikertelenül próbálták beazonosítani az apa tartózkodási helyét, ezért a nyomozást (közönséges kiadása mellett) felfüggesztették. Egy nemzetközi elfogatóparancs 2009 decemberében az apa nyomára vezetett: Kanadában kiutasítás céljából őrizetbe vették, de megszökött és ismét nyoma veszett. Végül 2014 májusában vették őrizetbe Budapesten, és ekkor találták meg a gyermeket is.

Az EJEK az ügyben megállapította a 8. cikk sérelmét, mivel a hatóságok nem tettek meg minden tőlük telhető lépést a gyermek fellelése és a kérelmező szülői jogainak

² *Edina Tóth v. Hungary*, no. 51323/14, 30 January 2018 (az ítélet még nem végleges).

érvényesítése érdekében. Különösen arra mutatott rá, hogy bár a hatóságok több ízben tudomást szereztek a kérelmező lakcíméről – és a rendőrség ezt az információt a bíróságnak is továbbította –, egyetlen kezdeti, sikertelen próbálkozást kivéve soha többé nem indult végrehajtás a jogerős bírósági határozatok kikényszerítése céljából. A rendőrség továbbá sosem nyilatkozta az apát a gyermek tartózkodási helyéről, és az iskolákat sem keresték meg annak beazonosítása végett, hogy hová van beírva.

A *Royer*-ügyben³ a francia állampolgárságú apa fordult az EJEB-hez, miután magyar állampolgárságú felesége 2013 karácsonyát követően az akkor két és fél hónapos fiukkal Magyarországra távozott, és ő ezt követően a Gyermekek Jogellenes Külföldre Vitelének Polgári Jogi Vonatkozásairól szóló 1980. évi Hágai Egyezmény (a továbbiakban: a Hágai Egyezmény)⁴ alapján hiába próbálta elérni a gyermek Franciaországba történő visszavitelét. 2014 januárjában, illetve februárjában a pár mindkét tagja bírósághoz fordult a saját országában. Az illetékes francia bíróságok megállapították, hogy a gyermeket az anya jogellenesen vitte külföldre, ezért a fiút az apánál helyezték el, az anyának kéthetente két óra felügyelet melletti láthatási lehetőséget biztosítva. A másodfokú francia bíróság 2015 januárjában a Brüsszel IIa. rendelet⁵ 39. cikke szerinti igazolást bocsátott ki a határozat végrehajthatóvá nyilvánítása érdekében, 2015 szeptemberében azonban a Semmitőszék hatályon kívül helyezte a jogerős ítéletet és az ügyet másodfokra tette vissza.

2014 decemberében a kérelmező a Hágai Egyezmény 11. és 12. cikke alapján, valamint a Brüsszel IIa. rendelet alapján a gyermek Franciaországba – a gyermek korábbi szokásos tartózkodási helye szerinti országba – történő visszavitele iránti kérelmet terjesztett elő a magyar bíróságok előtt. A bíróságok mind első-, mind másodfokon elutasították a kérelmet. Megállapították ugyan, hogy az anya valóban jogellenesen vitte külföldre a gyermeket korábbi szokásos tartózkodási helyéről, de a Hágai Egyezmény 13. cikk b) pontjára hivatkozva mégis megtagadták a visszavitel elrendelését, mivel úgy találták, hogy a gyermeket visszavitele testi vagy lelki károsodásnak tenné ki, elviselhetetlen helyzetet teremtene számára. Ezt az álláspontjukat arra alapították, hogy a felek által előadottak szerint a kérelmező kora reggeltől késő estig tartó munkája és hétvégi elfoglaltságai miatt nem tudott volna a gyermekkel érdemben foglalkozni, hanem nővérét kérte volna meg arra, hogy gondoskodjon a fiúról. A gyermek, aki akkor még szoptott, visszavitele esetén csak kéthetente láthatta volna az anyját néhány órára. A döntést az apa felülvizsgálati kérelme nyomán eljáró Kúria is hatályban tartotta.

Ezzel párhuzamosan 2014 januárjában az anya is eljárást indított a magyar bíróságok előtt, kérve a gyermek nála történő elhelyezését. Az eljárás folyamán, 2015 decemberében a kérelmező az anya ellen súlyos testi sértést alkalmazva elragadta és Francia-

3 *Royer v. Hungary*, no. 9114/16, 6 March 2018 (az ítélet még nem végleges).

4 Magyarországon kihirdetve az 1986. évi 14. törvényerejű rendelettel.

5 A Tanács 2003. november 27-i, 2201/2003/EK rendelete a házassági ügyekben és a szülői felelősségre vonatkozó eljárásokban a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról, illetve az 1347/2000/EK rendelet hatályon kívül helyezéséről.

országba vitte a gyermeket. Európai elfogatóparancs alapján azonban néhány nap múlva kézre kerítették, és a gyermeket visszavitték Magyarországra. A fejlemények tükrében az illetékes francia bíróság is arra a megállapításra jutott, hogy a kérelmező veszélyeztette a gyermek fejlődését, ezért a gyermeket ideiglenes hatállyal az anyánál helyezte el. Ezzel azonos döntésre jutottak a magyar bíróságok is, amelyek a korábbi francia döntést a Brüsszel IIa. rendelet 23. cikkének (a) pontjára hivatkozva közrendbe ütközés okán nem ismerték el és megtagadták annak végrehajtását.

A kérelmező ilyen előzmények után fordult az EJEB-hez a 8. cikk megsértésére hivatkozva. Az EJEB a korábbi esetjogban kialakított elvekre⁶ emlékeztetve kifejtette, hogy hasonló ügyekben az egyezmény 8. cikke kettős eljárási követelményt támaszt a nemzeti hatóságokkal szemben: egyrészt megfelelő alapossgal meg kell vizsgálniuk a Hágai Egyezményben rögzített kivételekre (lásd: 12., 13. és 20. cikk), a gyermek visszavitele esetén fenyegető „súlyos veszélyre” történő hivatkozásokat; másrészt pedig az eset valamennyi körülményét mérlegre téve részletesen meg is kell indokolniuk kialakított álláspontjukat. Továbbá arról is meg kell győződniük, hogy a gyermek szokásos tartózkodási helye szerinti országba történő visszavitel esetén megfelelő biztosítékok, védelmi intézkedések állnak-e rendelkezésre a gyermeket fenyegető veszélyek kiküszöbölése érdekében. A Hágai Egyezményben foglalt kivételek kapcsán továbbá annak az álláspontjának adott hangot, hogy azokat megszorítóan kell értelmezni. Így például a 13. cikk b) pontja szerinti testi vagy lelki károsodás, illetve elviselhetetlen helyzet fogalmának nem feleltethető meg bármilyen, a visszavittel kapcsolatos kellemetlen érzés, hanem a gyermek által érzésként még elviselhető kellemetlen élményeknél súlyosabb, azon a szinten túlmutató körülmények esetén alkalmazható csak az említett rendelkezés.

Az EJEB az ügy konkrét körülményeit vizsgálva megállapította, hogy a magyar bíróságok eleget tettek az egyezményből fakadó kötelezettségüknek: megfelelő alapossgal, a felek által kölcsönösen szolgáltatott bizonyítékokat, a szakértő által felállított pszichológiai szakvéleményt, a francia bíróságok határozataiban foglaltakat és az ügy valamennyi részletét számba véve mérlegelték a kötelező visszavitel alóli kivétel alkalmazhatóságát, és – három fokon egybehangzó – határozatukat részletesen meg is indokolták. Az EJEB nem találta önkényesnek az így kialakított döntést, nem látott okot arra, hogy a hazai bíróságok mérlegelésének helyességét kétségbe vonja. Ebből következőleg megállapította, hogy az ügyben nem sérült az egyezmény 8. cikke.

A véleménynyilvánítás szabadságához való jog

A *Magyar Kétfarkú Kutya Párt* a 2016-os ügynevezett kvótanépszavazásra készített „Szavazz érvénytelenül!” mobiltelefonos applikáció miatti elmarasztalását kifogásolva fordult a hazai eljárás lezárultát követően az EJEB-hez.⁷ Mint ismeretes, a párt a népszavazás előtt néhány nappal egy olyan applikációt készített és tett elérhetővé, amely-

6 Lásd például: *X v. Latvia* [GC], no. 27853/09, ECHR 2013.

7 *Magyar Kétfarkú Kutya Párt v. Hungary*, no. 201/17, 23 January 2018 (az ítélet még nem végleges).

nek segítségével a választópolgárok lefényképezhatték az általuk kitöltött szavazólapot, és a felvételt anonim módon, akár megjegyzésekkel is ellátva közzétehették. A Nemzeti Választási Bizottság (NVB) megítélése szerint a párt ezzel megsértette a szavazás titkosságának és tisztaságának alapelvét, valamint a jóhiszemű és rendeltetésszerű joggyakorlás elvét. Az NVB egy második határozatában a jogsértés ismételt megállapításán túlmenően a pártot 832 500 Ft bírsággal is sújtotta. A párt jogorvoslati kérelme nyomán eljáró Kúria ettől részben eltérő álláspontra helyezkedett: pusztán a rendeltetészerű joggyakorlás elvének sérelmét találta megállapíthatónak (a szavazólapok rendeltetésüktől eltérő célra történő felhasználása okán); a szavazás titkosságát, tisztaságát, valamint a jóhiszemű joggyakorlás elvét a Kúria szerint a párt tevékenysége nem sértette. Ezzel összefüggésben az NVB által kiszabott bírságot a Kúria 100 ezer Ft-ra mérsékelte. A párt a Kúria határozatai ellen az Alkotmánybírósághoz fordult, véleménynyilvánítási szabadságának az Alaptörvény IX. cikk (1) bekezdésébe ütköző megsértését állítva. Az Alkotmánybíróság az alkotmányjogi panaszokat érdemi vizsgálat nélkül visszautasította, mivel úgy találta, hogy a párt – csupán közeget teremtve a választópolgárok véleményének megjelenéséhez – nem a saját, hanem mások alapjogának sérelmére hivatkozva kérte a Kúria sérelmezett végzéseinek megsemmisítését, ezért indítványai nem feleltek meg az Alkotmánybíróságról szóló törvény 27. § a) pontjának.

A párt ezt követően fordult az EJEB-hez az egyezmény 10. cikkének sérelmére hivatkozva. Az EJEB a kérelem vizsgálatakor először a kormány eljárásjogi kifogásáról kellett határoznia, amely szerint a kérelmező elmulasztotta megfelelően kimeríteni a hazai jogorvoslatokat, hiszen alkotmányjogi panaszát eljárásjogi okból, érdemi vizsgálat nélkül kellett elutasítani. Az EJEB nem adott helyt ennek az érveknek. A kormánnyal ellentétben úgy találta, hogy a párt – a saját jogainak sérelmére hivatkozva előterjesztett alkotmányjogi panasz révén – megfelelő lehetőséget biztosított a hazai hatóságok számára annak vizsgálatára, hogy a reá kiszabott bírság észszerű és arányos volt-e az adott körülmények között, sértette-e a véleménynyilvánítás szabadságához fűződő alapvető jogot. Abból, hogy az Alkotmánybíróság megítélése szerint a véleménynyilvánítás szabadságához való jog nem terjed ki a párt szóban forgó tevékenységének védelmére, ezért az ügy nem érinti a párt véleménynyilvánítási szabadságát, az EJEB szerint nem lehetett a hazai jogorvoslatok nem megfelelő kimerítésére való következtetést levonni.

Az ügy érdemét illetően az EJEB rámutatott, hogy a következetes ítélkezési gyakorlat szerint a 10. cikk védelme nemcsak valamely közlés tartalmára, hanem annak hordozójára, közvetítési eszközére is kiterjed, hiszen bármely ez utóbbi vonatkozást érintő korlátozás szükségszerűen érinti az információk szabad közléséhez és befogadásához való jogot. Az EJEB megítélése szerint a szóban forgó mobiltelefonos applikáció ilyen értelemben a 10. cikk által védett közlési módnak tekinthető, és mivel a kérelmező pártot éppen ezen eszköz közrebocsátása miatt érte szankció, az elmarasztalás igenis érintette a párt véleménynyilvánítási szabadságát.

Ami a kérelmező jogaiba történő beavatkozás igazolhatóságát illeti, az ügy felvetette azt a kérdést, hogy mennyire felelt meg a „törvényben meghatározottság” követelményének az, hogy az NVB és a Kúria határozataiban foglalt okfejtés – legalábbis a kérelmező érvelése szerint – a választási eljárásról szóló törvényből közvetlenül nem volt levezethető, hanem pusztán az NVB 12/2004. számú iránymutatásán alapult. Az EJEB azonban nem bocsátkozott e kérdés elemzésébe, mivel más okból egyébként is megállapíthatónak találta az egyezményesértést.

Nevezetesen arra mutatott rá, hogy a 10. cikk (2) bekezdésében rögzített, egy adott beavatkozást igazolhatóvá tevő célok felsorolása kimerítő jellegű, és azokat megszorítóan kell értelmezni. Mivel a kormány arra hivatkozott, hogy a kérelmező elmarasztalása a népszavazási eljárás rendjének megőrzését és a szavazólapok rendeltetészerű felhasználását, mindezeket keresztül pedig „mások jogainak védelmét” (mint az egyezményben rögzített legitim célt) volt hivatott szolgálni, az EJEB megvizsgálta, hogy a felsorolt szempontok valóban igazolhatták-e a sérelmezett intézkedéseket. Arra jutott azonban, hogy maga a Kúria is megállapította: az alkalmazással készített fényképfelvételek közzététele sem a szavazás tisztaságát, sem annak titkosságát nem érintette. Az EJEB nem látott okot arra, hogy ettől eltérő álláspontra helyezkedjék; ez viszont ahhoz a következtetéshez vezetett, hogy az említett vonatkozásokban mások jogai nem sérülhettek, azok megóvását az intézkedések nem indokolhatták. Ami pedig a szavazólapok rendeltetésellenes felhasználását illeti (amely szempontból a Kúria is jogsértést állapított meg), az EJEB nem látta megállapíthatónak, hogy ez a cselekmény mások jogait sértette, és ennek szankcionálása mások jogait óvta volna. Mivel a kormány a fentiekben túlmenően sem hozott fel semmiféle olyan meggyőző érvet, amely alapján az EJEB igazolhatónak látta volna, hogy a kifogásolt intézkedések az egyezményben rögzített és megszorítóan értelmezendő célok valamelyikét szolgálták volna, megállapította a 10. cikk sérelmét, és vagyoni kár címén elrendelte a panaszos párt által befizetett 100 ezer Ft bírság megtérítését.

Más államokat érintő fontosabb ügyek

A bírósághoz és a tisztességes eljáráshoz való jog

A *Nait-Liman v. Switzerland*-ügy⁸ kérelmezőjét állítása szerint 1992-ben Tunéziában az akkori belügyminiszter utasítására őrizetbe vették és megkínózták. 1995-ben politikai menedékjogot kapott Svájcban, 2004-ben pedig pert indított a svájci bíróságok előtt Tunézia és az érintett miniszter ellen nemvagyoni kárai megtérítése iránt. A svájci bíróságok (végső fórumként a Szövetségi Legfelsőbb Bíróság) azonban elutasították a keresetlevelet, mivel – az ügy tényállása és Svájc közötti bármiféle kapcsolat hiányában – még a „szükségképpeni joghatóság” (*forum necessitatis, forum of necessity*)

8 *Nait-Liman v. Switzerland* [GC], no. 51357/07, 15 March 2018.

elvére alapítva sem látták megállapíthatónak joghatóságukat. A kérelmező ezt követően a 6. cikk megsértésére hivatkozva fordult az EJEB-hez.

Az ügy a Nagykamara elé került, amely először is arra mutatott rá, hogy széles körű nemzetközi konszenzus szól a kínzás áldozatai számára nyújtandó kártérítéshez való jog elismerése mellett. A Nagykamara nem látta kétségesnek, hogy ez a jog kötelező erővel vonatkozik az államokra a területükön vagy a joghatóságuk alatt álló személyek által elkövetett cselekményeket illetően. Az ügyben azonban az volt a kérdés, hogy ez a jog kiterjed-e az állam joghatóságán kívül elkövetett cselekményekre is, és így kötelesek lettek volna-e a nemzetközi jog alapján a svájci bíróságok befogadni és érdemben elbírálni a kérelmező keresetét.

A Nagykamara a 6. cikket alkalmazhatónak látta az ügyben, mivel szóltak érvek amellet, hogy a kérelmező által érvényesíteni kívánt kártérítéshez való jogot a svájci jog elismeri vagy azt el kellene ismernie. E körben az EJEB egyebek közt arra mutatott rá, hogy a kínzás elleni ENSZ-egyezmény⁹ 14. cikke értelmében „minden részes állam biztosítja jogrendszerében a kínzási cselekmény sértettjének azt a jogot, hogy jóvátételt kapjon, és megfelelő módon méltányos kártalanításban részesüljön”, és ezt az egyezményt Svájc is ratifikálta.

A jogkérdés érdemét vizsgálva a Nagykamara összehasonlító elemzést végzett és megállapította, hogy jelenleg kisebbséget képeznek azok az államok, amelyek jogrendszere a hasonló polgári jogi igények érvényesítését univerzális joghatóság létesítésével vagy a szükségképpeni joghatóság elve alapján saját bíróságai előtt lehetővé teszi. Ezzel ellentétben az univerzális joghatóság intézménye széles körben elfogadott a kínzás elleni fellépés büntetőjogi vetülete kapcsán, lásd például az említett egyezmény 5. cikkének (2) bekezdését. Bár az államok gyakorlata fejlődik a polgári ügyek tekintetében is, az a Nagykamara szerint nem állapítható meg, hogy akár a nemzetközi szokásjog, akár az irányadó nemzetközi szerződések alapján a svájci bíróságoknak kötelességük lett volna megállapítaniuk joghatóságukat a kérelmező keresetének érdemi vizsgálata céljából.

Meghatározó erejű nemzetközi konszenzus hiányában a svájci hatóságok széles körű mérlegelési mozgástérrel rendelkeztek a kérdésben, amelynek határait a Nagykamara szerint a „szükségképpeni joghatóság” megszorító – a kérelmező igényérvényesítését kizáró – értelmezésével nem lépték túl. Bár ebből következőleg nem állapította meg a 6. cikk sérelmét az EJEB az ügyben, mégis fontosnak tartotta leszögezni, hogy ítélete semmiképpen sem irányul a kínzás áldozatainak járó kártérítéssel kapcsolatos nemzetközi konszenzust kétségbe vonására; sőt, biztatta az államokat joghatóságuk olyan módon történő kiterjesztésére, hogy az említett kártérítéshez való jognak a határaikon kívül eső cselekmények esetén is érvényt tudjanak szerezni.

A *Mirovni Inštitut v. Slovenia*-ügyben¹⁰ az EJEB felülírta korábbi gyakorlatát a 6. cikk közbeszerzési eljárásokkal kapcsolatos jogvitákra való alkalmazhatóságát illetően. Egészen eddig az időpontig az volt az esetjogban kialakult álláspont, hogy

⁹ A magyar jogban kihirdette az 1988. évi 3. törvényerejű rendelet.

¹⁰ *Mirovni Inštitut v. Slovenia*, no. 32303/13, 13 March 2018.

a közbeszerzési eljárásban hozott döntés megtámadásához fűződő jog nem polgári, hanem sokkal inkább közjogi jellegű, ezért a 6. cikk nem alkalmazható ilyen ügyekre. A *Regner v. the Czech Republic*-ügyben¹¹ nemrég hozott nagykamarai döntés alapján azonban az EJEB felülbírálta ezt a megközelítést. A Nagykamara ugyanis az említett határozatban rámutatott, hogy vannak olyan ügyek (például ahol a hatóság diszkrecionális jogkörben hoz döntést), ahol bár a nemzeti jog nem feltétlenül biztosít az érintett személynek polgári jogi értelemben vett anyagi jogosultságot, eljárási jogokat azonban mégis biztosít esetleges panaszra kivizsgálására, igénye megfelelő érvényesítésére. Az előbb tárgyalt *Mirovni Institut*-ügyben az EJEB ilyennek minősítette a helyzetet, tekintettel arra, hogy a kérelmezőnek a hazai jogszabályokon alapuló kifejezett eljárási jogosultsága volt a közbeszerzéssel kapcsolatos panaszra kivizsgálására. Ebből következőleg az EJEB megállapította, hogy alkalmazandó az ügyben a 6. cikk, és meg is állapította annak megsértését azzal összefüggésben, hogy bár a panaszos kérte tárgyalás tartását, keresetét mégis tárgyaláson kívül utasították el.

A magánélet tiszteletben tartásához való jog

A *Hadzhieva v. Bulgaria*-ügy¹² kérelmezője azt sérelmezve fordult az EJEB-hez, hogy a hatóságok a szüleit úgy vették őrizetbe 13 napra, hogy nem győződtek meg arról: rá (aki az események idején még kiskorú volt) ez idő alatt gondot visel-e valaki. A letartóztatás hátterében egyébként az állt, hogy a panaszos édesapja korábban a türkmén központi bank elnökhelyettese és egy ellenzéki politikai mozgalom tagja volt, és a család Bulgáriába távozását követően Türkmenisztán sikkasztás vádjával kérte a szülők kiadatását Bulgáriától.

A kérelmező az elszenvedett megrázkódtatás miatt kártérítési keresettel élt a bolgár hatóságok ellen. Keresetét elutasították, mégpedig arra hivatkozva, hogy a kérelmező édesanyja két nappal a szülők letartóztatását követően egy bírósági meghallgatáson úgy nyilatkozott, hogy a lányára gondot visel valaki. A kérelmező tévesnek tartotta ezt a jegyzőkönyvi megállapítást. Azzal érvelt, hogy az édesanyja a bíró kérdésére tagadóan rázta a fejét, mivel azonban Bulgáriában a bólintás számít nemleges jelzésnek, a fejrázás pedig igenlőnek, a jegyzőkönyvbe éppen az édesanyja által kifejezni kívántakkal ellentétes nyilatkozat került.

Az ügy ezt követően az EJEB elé került, amely részben eltérő álláspontra helyezkedett. Megállapította, hogy az egyezmény 8. cikke értelmében – és egyébiránt a hazai jogszabályok szerint is – tevőleges kötelezettségük lett volna a hatóságoknak, hogy a kérelmezőről gondoskodjanak, miután szülei letartóztatása folytán egyedül maradt otthon. E kötelezettségük megsértése miatt az őrizetbe vétel és a fent említett bírósági meghallgatás közti két napos időtartam vonatkozásában megállapította az egyezmény 8. cikkének megsértését. A fennmaradó időtartam vonatkozásában azonban az EJEB is úgy találta, hogy a hatóságoknak az anya nyilatkozatát követően nem volt okuk ké-

11 *Regner v. the Czech Republic* [GC], no. 35289/11, ECHR 2017.

12 *Hadzhieva v. Bulgaria*, no. 45285/12, 1 February 2018.

telkedni abban, hogy a gyermek jó kezekben van. Az anya nyilatkozatát és a jegyzőkönyvi megállapítás helytállóságát illető nézetkülönbséggel összefüggésben figyelembe vette, hogy a szülőket az eljárás során mindvégig ügyvéd képviselte (aki egyébként a szomszédjuk is volt), és sem az ügyvéd nem vitatta az eljárás alatt a jegyzőkönyvben rögzítetteket, sem maguk a szülők nem hozták fel semmilyen fórumon, hogy a leányuk felügyelet nélkül maradt volna, és gondoskodni kellene róla.

A véleménynyilvánítás szabadsága

A *Sekmadienis Ltd. v. Lithuania*-ügy kiindulópontja a Kalinkin divatház 2012-es reklámkampánya volt, amelynek keretében a kérelmező (a reklámkampányt szervező cég) a keresztény vallás fő alakjaira emlékeztetően ábrázolt a kollekció darabjaiba öltöztetett modelleket, a hirdetések „Jézusom, micsoda nadrág!”, „Máriám, micsoda ruha!” és ehhez hasonló, humorosnak szánt feliratokkal látva el. A reklámok ellen számos panasz érkezett, és az ezek nyomán megindult hazai eljárásban a bíróságok végül elmarasztalták és bírság fizetésére kötelezték a reklámkampányt szervező céget, mivel a hirdetések a közerkölcsöket sértőnek és a reklámtörvénybe ütközőnek találták. A kérelmező ezt követően az egyezmény 10. cikkére hivatkozva fordult az EJEB-hez.

Az EJEB emlékeztetett rá, hogy a kereskedelemmel összefüggő véleménynyilvánítás és a reklámok szabályozása körében az egyezményben részes államokat meglehetősen széles mérlegelési mozgástér illeti meg, és ugyancsak ez a helyzet az esetlegesen vallási meggyőződést sértő megnyilatkozások szabályozása terén. Rámutatott továbbá, hogy a véleménynyilvánítási szabadságukkal élni kívánóknak lehetőség szerint kerülniük kell a vallásos tisztelet tárgyait mások számára indokolatlanul sértő vagy profán kifejezéseket.

Mindazonáltal az EJEB úgy találta, hogy a szóban forgó hirdetések első ránézésre nem voltak öncélúan sértő vagy profán jellegűek, nem szítottak vallási alapú gyűlölködést, és nem valósítottak meg vallás elleni támadást. Rámutatott arra is: az ítélezési gyakorlat értelmében nincs kizárva, hogy egy első megközelítésben nem különösebben sértő megnyilvánulás vagy ábrázolás hatásait tekintve végső soron mégis sérelmesnek bizonyuljon. Fontos azonban, hogy amennyiben a jelen esetet ilyennek ítélték meg, a litván bíróságoknak kellett volna megfelelően megindokolniuk, hogy a szóban forgó hirdetések miért sértik a közerkölcsöket. Az elmarasztalás mögött álló egyik érv kapcsán – amely szerint a hirdetések „olyan életformát népszerűsítettek, amely egy egyházi személy elveivel nem egyeztethető össze” – az EJEB kifogásként hozta fel, hogy a hazai hatóságok nem indokolták megfelelően, hogy milyen életformára is gondoltak, és nem adták megfelelő indokát annak sem, hogy miért ütközik szükségszerűen a közerkölcsbe az egyházi személyek elveivel össze nem egyeztethető életforma. Az EJEB általánosságban úgy találta, hogy az ügyben a litván hatóságok a közerkölcsök fogalmát túlságosan egybemosták egyetlen specifikus vallás – a római katolikus – elveivel és hagyományaival, és csak sablonos indokát adták az elmarasztaló döntésnek. Kimondta azt is, hogy nem lenne összeegyeztethető az egyezményvel,

ha az abban rögzített jogok egy kisebbségben lévő csoport általi gyakorolhatósága attól függene, hogy ahhoz a többség hozzájárul-e, azt elfogadja-e.

Mivel tehát úgy találta, hogy a hatóságok megfelelő indokolás nélkül abszolút elsőbbséget biztosítottak a vallásos érzület védelmének, és nem vették kellőképpen figyelembe a kérelmező cég véleménynyilvánítási szabadságát, megállapította az egyezmény 10. cikkének sérelmét.

